

25. Yılını Tamamlarken Liberal Düşünce Dergisi

Quarterly Liberal Thought in 25 Years

Atilla Yayla*

Dergi Müteşebbisliği

Türkiye’de en çok yapılan işlerden birinin dergi çıkarma teşebbüsü olduğu konuyla ilgilenenlerin malûmu. Bu heves, bazen lise yıllarında da boy göstermekle beraber, daha ziyade üniversite hayatında kendini dışa vurur. Farklı şehirlerden gelen ama bir şekilde tanışmış ve ortak ilgileri ve fikirleri olduğunu tespit etmiş gençlerden müteşekkil küçük gruplar dertlerini anlatmak, bazen (şiir gibi) belli alanlarda ses getirmek bazen (sosyalistler veya İslamcılar gibi) tüm dünyaya yeni bir nizam vermeye yönelik ilk adımları atmak üzere bir dergi kurmaya karar verir. Büyük bir heves ve heyecanla işe koyulur ve dergiyi çıkartır.

Ne var ki, bu dergilerin çok büyük bir çoğunluğu başarısız olur. Bir veya iki sayı dayanabilir ve sonra sessiz sedasız ortadan çekilir. Bu yüzden Türkiye’de en çok başarısızlığa mahkûm olan teşebbüslerden birinin dergi çıkartmaya kalkışmak olduğu da emin biçimde söylenebilir. Başarısız olan ve bir iki sayı yayınlandıktan sonra tarihe karışan dergilerle ilgili bir araştırma yapılsa çok hoş olurdu. Doğrusu hiç ummadığımız kimselerin bu tür teşebbüslerde yer aldığı ortaya çıkardı. Ben şahsen böyle birkaç dergi çıkarma teşebbüsü biliyorum. Hatta bazılarına yazı verdiğimi de hatırlıyorum.

Dergiler niçin başarısız olur? Bunun elbette iç ve dış birçok sebebi var. Süreli bir yayın çıkarmanın, en azından elektronik dergi çıkarma imkânı varlık alanına girene kadar, pek çok külfet yükleyen bir iş olduğu da açık. Bu külfetleri de iki ana kısımda toplamak mümkün: Maddî üretim ve manevî üretim süreçlerinde tezahür edenler.

*Prof. Dr. | İstanbul Medipol Üniversitesi | atillayayla@yahoo.com
Liberal Düşünce Dergisi, Yıl: 25, Sayı: 100, Güz 2020, ss. 191-196.

Başarısızlığın iç sebeplerinin en başta geleni, müteşebbis grubun uyum ve koordinasyonunun yok olması veya grubun ciddî ölçüde parçalanması. Çoğu zaman dar bir kümenin teşebbüsü olan dergi çıkartma projesi ilk bir iki sayıdan sonra gruptan birilerinin şu veya bu sebeple katkılarını kesmesi ile zora düşebilir. Bu gayet kuvvetli bir ihtimâldir zira yetişkin hayatlarının daha en başında olan müteşebbislerin hayatın onlara neler hazırladığını bilmesi ve zamanla omuzlarına düşen hayat yükünün artması onları kendi dertlerine itebilir. Onların geri çekilmesiyle doğan boşluğu projede inat edenlerin doldurması muhtemelen zor olur. Sonuç derginin ortadan kaybolmasıdır. Bundan daha kötüsü, özellikle genç olmanın verdiği cehalet bilgeliği ve ataklığı yüzünden grup mensuplarının yıllar sonra geriye dönüp bakıldığında eften püften olduğu anlaşılacak konular etrafında derin fikrî-ideolojik ihtilâflara düşmesi ve derginin batmasıdır. Gençlik yıllarında bu ihtilâfların ille de ideolojik olması şart değildir ama hayatın olağan ihtilâflarına ideolojik kılıf giydirilmesi ihtimâlî vardır. Meselâ aşk ilişkileri, (çoğu zaman) aynı kıza ilgi duymanın yarattığı gerilimler ideolojik yansımalara sebep olabilir ve grup parçalanabilir. Bu özellikle sosyalist oluşumlarda çok görülen bir durumdur, ancak ben Türkiye’de liberallerin kısa tarihi içinde de bu tür ilginç vakalara rastladım. Grubun bölünmesi çoğunlukla derginin kapanması veya grubun parçalarından birinin eline geçmesi ile sonuçlanır.

Bir derginin öyle bir derginin var olduğunun farkına bile varılamayacak kadar kısa bir sürede veya hızlı biçimde çökmesine sebep olan dış faktörler çok çeşitlidir. En önemlilerinden biri derginin beklenen ilgiyi görmemesidir. Bir diğer faktör zaten aynı çizgide yayın yapan nispeten daha eski ve daha köklü bir derginin keşfedilmesi ve yeni müteşebbis grubun bu dergiye katılması olabilir. Nitekim dergilerin ve dergiciliğin insan profili üzerinde yapılacak bir araştırma, muhtemelen, ilk müteşebbislerden bazılarının ısrarla dergicilik hayatında kalmaya devam ettiğini gösterecektir.

Dergiciliğin müteşebbislere bindirdiği maddî ve manevî yük de dergi kapatmalarda önemli bir rol oynamaktadır. Derginin sayı konularının belirlenmesi, yazıların sipariş edilmesi, gelen yazıların edit edilmesi gibi işler çoğu zaman maddî boyutu da olan manevî yükler olarak görülebilir. Bu ilk bakışta sanılabileceğinden çok daha zor ve büyük sorumluluk gerektiren bir iştir. Yazarlar arasında bir çeşitliliğin sağlanması ve derginin aynı kalemlerin bir tür özel alanına dönüşmemesi büyük önem taşır. Bu ise istenen vasıflarda yeterli miktarda yazı bulmak gibi bazen insanı kara kara düşündüren durumlara düşülmesine yol açabilir. Maddî zorluklar daha da vahimdir. Editoryal işler birlerinin fedakârlığıyla yürütülebilir ama kâğıtçıya ve matbaaya fedakârlıkla ödeme yapılamaz. Basılan dergiyi dağıtmak da ayrı bir derttir. Dağıtılmayan

dergi neticede yayıncılarının özel zevklerinin tatmininden başka bir işe yaramaz. Dağıtılan ve satılan dergilerin ücretini toplamak bile başlı başına takip edilmesi gereken bir iştir. Bütün bu işlerin altından kalkmak bir derece olsun profesyonelleşmeyi gerektirir. Oysa ilk müteşebbisler daha ziyade idealist kişilerdir ve bu işleri hakkıyla yapmayı bir yana bırakın ne kadar önemli olduğunu bile iş iştenden geçmeden kavramaları zordur.

Dergi Deyince...

Dergi deyince ne anlamak gerekir?

Şüphesiz dergi deyince içinde fikir ve düşünce olan ve muhalif olanların bile icabında okuyup bir şeyler bulabileceği yayın organlarını kastediyoruz. Bu yüzden özellikle sol-sosyalist fraksiyonlara ait olan dergi görünümlü yayın organlarına dergi adını vermek pek isabetsiz olur. Onların, klasik sosyalist geleneğe uygun olarak, daha ziyade ajitasyon ve propaganda amaçlı beyannameler olarak görülmesi daha isabetli bir tutum. Bu çerçevede, örneğin Ankara'da Dost Kitabevi'nde İstanbul'da Mephisto'da sergilenen renge renk dergiler kelimenin gerçek anlamında dergi sayılmaz. Zaten isimleri dahi çoğu zaman bu gerçeği göstermeye kâfidir...

Bu çerçevede, üniversitelerin yayınladığı, okuyucusu nereyse hiç olmayan, daha çok üniversite mensuplarının akademik yükselme ihtiyaçlarına cevap vermek için yayınlanan dergiler dışında kalan dergilerden örnekler verebiliriz. Sayılacak bu dergiler sivil toplumun gerçek unsurları olarak ele alınabilir. Sol kanatta *Birikim* ve *Toplum Bilim*, İslamcı kanatta *Köprü* ve *Tez-kire*, ılımlı milliyetçi kanatta *Türkiye Günlüğü* ve *Türk Yurdu*, sağ kanatta *Türk Edebiyatı*, muhafazakâr kanatta *Muhafazakâr Düşünce* ve nihayet liberal kanatta *Liberal Düşünce* yazıda ele aldığım manada makul derecede istikrara ve sürekliliğe sahip dergiler.

Liberal Düşünce'nin Yayınlanış Hikâyesi

Liberal Düşünce Topluluğu, başka yerlerde de açıkladığım üzere, 1992'de başını benim çektiğim bir grup tarafından Ankara'da kuruldu. Doğuşu itibarıyla bir fikir oluşumu olarak düşünülen LDT ayrıntılı bir programa ve hedeflere sahip olarak varlık alanına girmedi. Bizi LDT'yi kurmaya iten faktör fikirlerimizin ve dolayısıyla bizlerin yalnızlığıydı. Bu yalnızlığı gidermek ve birlikte olmanın yaratacağı enerjiden yararlanmak üzere yola çıktık. 1995'in son aylarında her fikir oluşumunun bir dergisi olduğu gerçeğinden hareketle bir akademik dergi yayınlamaya karar verdik. Ekipte dergicilik konusunda

tecrübesi olan azdı. Ben ve Mustafa Erdoğan daha önceki *Yeni Forum* tecrübemizden bazı şeyler öğrenmiştik ama bildiklerimiz sınırlıydı. Bu tecrübeye de dayanarak dergimizin her yazının yazarının belli olduğu, akademik niteliğe de sahip, ama ana misyonu liberal fikirleri yaymak, tanıtmak ve geliştirmek olan bir dergi olmasını istiyorduk.

Dergi çıkarma kararını aldığımızda buna yönelik ne bir maddî hazırlığımız ne de bu tür bir hazırlıkta kullanabileceğimiz bir çevremiz vardı. Derginin ilk editörü Mustafa Erdoğan'dı. Telif ve çeviri yazılar toplandı. Derginin ilk sayısı 1996 Kış sayısı olarak baskıya gönderildi. Derginin sahibi olarak Siyasal Kitabevi sahibi arkadaşımız, yayıncılığa bir dizi LDT kitabını yayımlayarak başlayan Ünal Sevindik görünüyordu. Sevindik'in sahipliği bir süre devam etti. Daha sonra dergi Liberte Yayınevi'ne geçti. İlk sayıda editör Mustafa Erdoğan güzel bir yazıyla derginin çıkış amaçlarını ve neler yapacağını açıkladı.

Derginin matbaadan çıkacağı gün dergi adına bir kokteyl düzenlenmişti. Yayıncılıkta hep olabileceği gibi derginin matbaadan çıkması gecikti. Biz heyecan içinde beklemeyi sürdürdük. Nihayet dergi ofise ulaştı. Büyük bir sevinç ve heyecanla dergiyi elimize aldık ve inceledik. Bir hatıra olsun diye ben derginin bir nüshasını kokteylde bulunan herkese imzalatmışım. O dergi hâlâ kişisel eşyalarım arasında önemli bir yer işgal etmekte. O gün başlayan heyecan hâlâ sürmekte. Dergi 25 yılını elinizdeki 100. sayısı ile tamamlayarak dergi mezarı memleketimizde her dergiye nasip olmayacak, imrenilecek bir hayat yaşamış durumda.

Editörden Editöre Liberal Düşünce

Liberal Düşünce gibi bir dergi için kimin yayını olduğu ve editörlüğünü kimin yaptığı en önemli mesele. Liberal düşünce bir fikir oluşumu olan (bir hareket, aktivist bir kuruluş olmayan) Liberal düşünce Topluluğu'nun yayın organı. Esas itibarıyla bir misyon dergisi olarak doğdu. Misyonun sürdürmekte. Ama akademik yönü de var ve her sayısında üniversite öğretim elemanlarının yazılarına da yer vermekte.

Liberal Düşünce'nin ilk editörü Mustafa Erdoğan'dı. İkinci ve en uzun süre görev yapan editörü ben oldum. Dergide Melih Yürüşen, Yusuf Şahin, Bican Şahin, Berat Özipek, Buğra Kalkan, Hasan Yücel Başdemir ve şimdilerde Alim Yılmaz editörlük koltuğunu işgal eden isimler. Bir de arada sayı editörleri var. En uzun editörlük yapanlar olarak ben (yaklaşık 10 yıl) ve Bican Şahin (yaklaşık 5 yıl) çıkartılırsa derginin editörlüğünün kısmen istikrarsız olduğu söylenebilir. Böyle olmasında elbette LDT içindeki ve ülkedeki gelişme ve değişmelerin payı olmuştur.

Dergi sahipliği konusunda Liberal Düşünce daha istikrarlı bir grafik çizdi. Derginin sahibi uzun zamandır, LDT Genel Koordinatörü Özlem Çağlar-Yılmaz. Aslında Çağlar-Yılmaz'ın editöryal işlerde de önemli bir yerinin olduğunu itiraf etmek gerekir. Bunun ana sebepleri editörlerin en azından zaman zaman işlere yetişememeleri ve derginin teknik merkezinin Ankara'da bulunması. Yayıncılıkla uğraşanlar bilirler, yayın işlerinde hep son an problemleri çıkar ve bunların çözülmesi anlık müdahaleler gerektirir. Çağlar-Yılmaz bu konumda ve doğrusunu söylemek gerekirse LDT gibi *Liberal Düşünce*'nin sürekliliğinde de büyük katkısı var. Bugün dergi Alim Yılmaz'ın editörlüğü, Özlem Çağlar Yılmaz'ın Liberte A . Ş. adına sahipliği ve Büşra Sönmez'in yazı işleri müdürlüğü altında yoluna devam etmekte.

Liberal Düşünce: Bir Öncü

Liberal Düşünce dergisi kendisinden beklenenleri yerine getirdi mi?

Doğrusu bu soruya gönül rahatlığıyla evet cevabı verilebilir. Dergi yayına başladığı tarihte liberal bir yayın organı yoktu. Dolayısıyla dergi bir öncülük görevini üstlendi. Hâlâ da ülke sathında kendi kulvarında tek liberal yayın organı olarak görülebilir.

Dergide telif ve çeviri 1500 civarında yazı yayınlandı. Bunun az buz bir miktar olmadığı ortada. Dergide yayınlanan her yazının çok kaliteli olduğunu iddia edecek değilim ama bu nitelikte çok sayıda yazı yayınlandığı da açık bir gerçek. Türkiye'nin fikir hayatı birçok konudan ve yazardan dergide yayınlanan yazılar sayesinde haberdar oldu. *Liberal Düşünce* insan kaynağı yetiştirmede bir okul işlevini de üstlendi. Derginin editörleri bu işte ilk tecrübelerini yaşadı. Sayıları editörlerin sayısını birkaç kat aşan yardımcı editörler de öyle. Bunlar bir dergi nedir, dergi nasıl hazırlanır gibi konularda muazzam bir tecrübe edinme imkânı buldu. Benzer bir şey sayfa düzeni, tashih gibi işlerle uğraşan insanlar için de söylenebilir. Kısaca, hemen her dergi gibi *Liberal Düşünce* de, fakat her dergiden daha fazla, insan yetiştiren bir okul olarak işledi, işliyor...

Elektronik yayıncılığın gelişmesi derginin önünde yeni alanlar açtı. Artık dergiyi bulmak çok kolay, çünkü bütün külliyat internet ortamına aktarılmış vaziyette. Diğer taratan YÖK'ün akademik yükseltmelerde uygulanacak ölçütleri gitgide sıkılaştırması dergi için hem yeni imkânlar hem de yeni riskler yaratıyor. İmkânlar yazı miktarı ve çeşitliliğinde artışla alâkalı. Risk ise derginin misyonunu gözden kaçırarak pür akademik bir dergiye dönüşmesi ihtimâli. Derginin hemen her sayısına çok miktarda yazı başvuruyor. Dergi hakemli bir dergi ama her sayısındaki her yazı akademik niteliğinden dolayı yayınlanmıyor. Dergi, adının da işaret ettiği üzere bir misyon dergisi. Bu

şartlarda yapılması gereken, sanırım derginin her bir sayısını kaliteli ama tercihen liberal çizgide yazılarla dolu olarak yayınlamak.

Liberal Düşünce'nin 25. yaşını doldurmasını ve 100. sayısını yayınlamasını büyük bir sevinçle kutluyorum. Böyle bir teşebbüsün parçası olmaktan da çok mutluyum. Dergiye bir şekilde emeği geçmiş, katkısı olmuş herkeşe teşekkür ediyorum. Umut ediyorum ki derginin 50. yaşı da buna benzer yazılarla kutlanır.